

Великопостната молитва на Св.Ефрем Сирий

Във времето на великия пост сме. Наричат го още време на духовна пролет. Църквата, основана от Самия Спасител като грижовна майка ни подканя чрез поста и покаянието да изкореним и отсеchem у нас „плевелите“ на страстите и пороците си, за да разцъфнат и благоухаят в цялата си красота добродетелите – вярата, милосърдието и любовта, посети в душите ни от Бога.

Какво е поста? Той е жертва, въздържание от определени храни, но най-вече лишние от онези изкушения, които биха ни въвели в грях. Както Адам и Ева се лишили от рая, поради невъздържание с откъсване на забранения плод, който водел към смърт-душерна и телесна, така сега чрез въздържание Църквата ни призовава да се върнем към плодовете на райското блаженство-радостта от омита от грехове съвест. Постът е хигиена на душата чрез покаянието. По отношение на храната ние сме изключително внимателни-да не бъде отровна, а да е полезна и вкусна. Към душата обаче сме немарливи-какво влиза през сетивата ни особено чрез телевизията - всички знаем. Затова и пороците избуяват у невнимателните-гордост, егоизъм, гняв, осъждане, алчност, блудство-всяко зло. Не случайно славянската дума „пост“ има военен смисъл. Както войникът се прощава с близките си и отива на война, така и християните се прощават с ближните си преди поста, за да усилят своята духовна бран срещу страстите, лошите привички у себе си и общия ни враг – дявола. Така поста ни помага да погледнем на себе си по-сериозно –къде се намираме в отношенията ни с Бога, към нас самите и към ближните ни. И за да не бъде той една диета само е редно да усилим молитвени си живот, да участваме в Богослуженията на Църквата, за да стигнем в покаянието. А каква е същността на покаянието? Гръцката дума за покаяние „метания“ се превежда като преумление т.е. пренасочване на ума

от смърт към живот, от тъга към радост, от тъмнина към светлина. Да видим колко много сме се отделили от Любящия ни Отец, колко сме неблагоприятни към Неговите безброй благоденствания към нас. Как да се завърнем към бащиния дом?...

Предлагаме едно дълбокопоучително тълкуване на великопостната молитва на Св.Ефрем Сирий от протоиерей Александър Шмеман, която се чете по време на Богослуженията през великия пост.

„Ето текстът на тази молитва:

Господи и Владико на моя живот, не ми давай дух на безделие, униние, властолубие и празнословие. Но дух на целомъдрие, смиренномъдрие, търпение и любов дарувай на мене, Твоя раб. Ей, Господи Царю! дарувай ми да виждам моите прегрешения да не осъждам моя брат, защото си благословен во веки веков. Амин.

Тази молитва се чете два пъти в края на всяка великопостна служба от понеделник до петък (в съботите и неделите не се чете, тъй като, както ще видим понататък, богослуженията през тези два дни се различават от общия великопостен ред). При първото четене на тази молитва след всяко моление се прави поклон до земята. След това дванадесет пъти всеки повтаря наум молитвата „Боже, очисти ме, грешния“, като прави дълбок поклон. После отново се чете цялата молитва, след което се прави един поклон до земята.

Защо тази кратка и проста молитва заема толкова важно място в цялото великопостно богослужение? Защото в нея се изброяват по особен начин - присъщ само на тази молитва - всички отрицателни и положителни елементи на покаянието и се определя, така да се каже, подредбата на нашите индивидуални подвизи. Целта на тези подвизи е преди всичко освобождаване от някакъв основен недъг, който дава насока на целия ни живот и ни пречи да поемем по пътя на обръщането към Бог.

Основният недъг е безделието, леността, нехайството и небрежността. Това е тази странна леност и пасивност на цялото ни съществуване, които ни теглят винаги надолу, а не ни издигат нагоре, които постоянно ни убеждават, че не е възможно, а поради това не е и желателно да променим нещо. Това е наистина дълбоко въкорененост в нас цинизъм, който отвърща на всеки духовен призив: „Защо?“ - и заради който в продължение на целия си живот разпиляваме дарените ни духовни сили. Безделието е коренът на всички грехове, защото то отравя духовната енергия при самите й извори. Плодът на безделието е унинието, в което всички учители на духовния живот виждат най-голямата опасност за душата. Във властта на унинието човекът е лишен от възможността да вижда нещо добро или положително; за него всичко се свежда до отрицание и песимизъм. Това е воистина дяволската власт над нас, защото дяволът е преди всичко измамник. Той мами човека за Бога и света, той изпълва живота с тъмнина и отрицание. Унинието е самоубийството на душата, защото, ако човек се намиря във властта на унинието, той е напълно неспособен да вижда светлината и да се стреми към нея.

Любоначалие! Любова към властта. Колкото и странно да ни изглежда, тъкмо безделието, леността и унинието изпълват живота ни с любоначалие. Леността и унинието извращават цялото ни отношение към живота, опустошават го и го лишават от всякакъв смисъл; те ни заставят да пожелаем да ни се въздаде за едно изцяло неправилно отношение към другите хора. Ако моята душа не е насочена към Бог и не си поставя за цел вечните ценности, тя неизбежно ще се превърне в егоистична и егоцентрична, което означава, че всички други същества ще се превърнат в средства за удовлетворяване на нейните желания и удоволствия. Ако Бог не е Господ и Вла-

дика на моя живот, то аз самият се превръщам в свой господар и владика, превръщам се в абсолютен център на моя собствен свят и разглеждам всичко от гледната точка на моите нужди, моите желания и моите преценки. По такъв начин любоначалието от корен извращава отношението към другите хора, като се старае да ги подчини на себе си. То не винаги ни подбужда действително да се разпореждаме и да властваме над другите хора. То може да намери израз също в равнодушието, презрението, отсъствието на интерес, на внимание и уважение към другите хора. В този случай духът на безделието и безнадеждността е насочен към другите и тук духовното самоубийство се съединява с духовното убийство.

След всичко това идва ред на празнословието. Сред всички създадени от Бог твари единствено човекът е получил дара на речта. Всички свети Отци виждат в това „отпечатък“ на Образа Божий в човека, защото Сам Бог ни се явява като Слово (Иоан. 1:1). Но като най-висш дар дарът на речта е в същото време и най-голямата опасност. Действително, изразявайки самата същност на човека, неговото себеосъществяване, той тъкмо благодарение на това може да се превърне в средство за падение, самоунищожение, измама и грях. Словото спасява и убива; словото вдъхновява, но словото и отравя. Истината се изразява чрез словото, но и дяволската лъжа използва словото. При тежавайки най-висшата положителна сила, тя тъкмо поради това има и огромна отрицателна сила. То създава положителното и отрицателното. Когато словото се отклони от своята божествена природа и предназначение, то се превръща в безделно. То вече укрепва духа на безделието, унинието и любоначалието и животът се превръща в същински ад. Тогава словото действително става власт на греха.

Следователно покаянието е насочено срещу тези четири прояви

на греха. Това са неприятствия, които трябва да бъдат отстранени. Но само Бог може да стори това. Затова и първата част на тази великопостна молитва е вопъл от дълбината на човешката безпомощност.

След това молитвата преминава към положителните цели на покаянието; те са също четирите.

Целомъдрие! Ако не се придава на тази дума, както често правят, само нейното сексуално, страстно значение, то тя трябва да се разбира като положителната противоположност спрямо духа на безделието. Безделието преди всичко означава разпиляност, разделение, разпокъсаност на нашите мнения и разбиращения, на нашата енергия, невъзможност да се видят нещата такива, каквито те са, в тяхната цялост. Тъкмо целостността е противоположността на безделието.

Ако обикновено смятат целомъдрието за добродетел, противоположна на сексуалната извратеност, то това става благодарение на обстоятелството, че разпокъсаността на нашето съществуване никъде другаде не се проявява толкова силно, колкото в сексуалния разврат, в отчуждаването на живота на тялото от живота на душата, от духовния контрол. Христос е възстановил в нас целостността, възстановил е истинската йерархия на ценностите, отвещавайки ни обратно към Бог.

Първият прекрасен плод на тази цялостност или целомъдрието е **смирението**. Ние вече говорихме за него. То преди всичко е победа на истината в самите нас, унищожаване на цялата тази лъжа, в която обичайно живеем. Единствено смирените са способни да живеят според истината, да виждат и приемат нещата такива, каквито те са, и благодарение на това да съзерцават Божието величие, доброта и любов към всичко. Ето защо е казано, че Бог дарява с благодат смирените и се противи на гордите.

След целомъдрието и смирението, разбира се, следва **търпението**. Грешният в своята естествена природа човек е нетърпелив, тъй като, без да вижда са-

мия себе си, той прибявва само до осъждане другите. Неговите понятия за всички неща са непълни, разпокъсани, изкривени, той съди за всичко съобразно собствения си вкус и своята гледна точка. Той е равнодушен към всичко освен към самия себе си и затова желае животът незабавно да стане успешен за самия него.

Търпението е наистина божествена добродетел. Господ е търпелив не защото Той се отнася снисходително към нас, а защото Той наистина съзира самата дълбина на нещата, която ние не виждаме поради слепотата си и която е открита единствено за Него. Колкото повече се приближаваме до Бог, толкова по-търпеливи ставаме, в толкова по-голяма степен отразяваме в себе си свойството само само за Бог грижливо отношение и уважение към всяко отделно същество.

И накрая идва венечът и плодът на всички добродетели, на всички усилия и подвизи - любовта, тази любов, която, както вече казахме, може да бъде дарена единствено от Бог; това е онзи дар, който е целта на цялата духовна подготовка и опит.

Всичко това се събира в едно в последното моление на великопостната молитва, в което ние се молим за това, **„да видим своите прегрешения и да не осъждаме своя брат“**. И в края на краищата пред нас се изправя една опасност - високомерието. Горделивостта е източник на зло и злото е източник на горделивост. Само че съвсем не е достатъчно да виждаш своите прегрешения, защото, дори това да изглежда като добродетел, то може да се превърне в горделивост. Писанията на светите Отци са пълни с предупреждения срещу този род измамно благочестие, което под прикритието на смирените и самоосъждането може да доведе до дяволска горделивост. Но когато ние „виждаме греховете си“ и „не осъждаме своя брат“, когато, с други думи, целомъдрието, смирението, търпението и любовта се съединяват в съществуването ни в едно единно цяло, тога-

ва и само тогава главният враг - горделивостта - се унищожаване в нас.

След всяко моление на молитвата ние правим поклон до земята. Поклонови до земята се правят не само по време на молитвата на свети Ефрем Сирий; те са отличителна характеристика на цялото великопостно богослужение. Но в тази молитва тяхното значение се разкрива най-добре. В дългия и труден подвиг на духовно възвращане Църквата не отделя душата от тялото. Човекът е отпаднал от Бога целия - и с душата, и с тялото си; и целият трябва да бъде възстановен, за да се върне при Бог. Греховното падение се състои именно в победата на плътта - на животинската, ирационална похот в нас - над духовната, божествена природа. Но тялото е прекрасно, тялото е свято, така свято, че Сам Бог „е станал плът“. Значи спасението и покаянието не са презрение към тялото или пренебрегване на тялото - възстановяване на тялото в неговото истинско служене, като израз на живота и духа, като храм на безценната човешка душа. Християнският аскетизъм не е борба срещу тялото, а борба за него. Ето защо целият човек - и с душата, и с тялото си - се кае. Тялото участва в молитвата на душата така, както и душата се моли не извън, а вътре в своето тяло. По този начин поклоните до земята, този психо-телесен знак на покаяние и смирение, на поклонение и послушание, са отличителна черта на великопостното богослужение“.

Всички носим на плещите си тежките камъни на собствените ни страсти и грехове. Само когато се обърнем към Господ можем да се освободим от тежкия им товар и да влезем в Неговото Царство на радостта и светлината. Тогава и благодатта Христова ще ни помогне да се избавим от хладността на пороците и ще сгрее, просвети и очисти нашите души. Така поста наистина ще бъде за нас духовна пролет и ще посрещнем радостни и обновени най-великия празник - Възкресение Христово. Амин!

протоиерей Георги Петков

